

BLIZNA (109) *sb f*

-z- (106), -ż- (2), -s- (1).

sg N blizna (11). ◇ *G* blizny (3). ◇ *A* bliznę (12). ◇ *L* bliznie (1). ◇ *pl N* blizny (15). ◇ *G* blizn (12) *OpecŻyw*, *FalZioł* (2), *BielKron*, *Mącz* (3), *SienLek* (3), *RejPos*, *RybGęśli*, blizen (2) *SkarŻyw*, *SkarKaz*. ◇ *D* bliznám (1). ◇ *A* blizny (47). ◇ *I* bliznami (2). ◇ *L* bliznach (3).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVII* (z *Cn*) – *XVIII w.*

Znak, ślad pozostały po zagojonej ranie, szrama; czasem rana; znak od uderzenia, siniąc; uszkodzenie skóry; ci(r)catrrix *Murm*, *Mymer*¹, *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *vibex Calep* (109) : *Murm* 64; *Mymer*¹ 21v; Też blizny ktore zołtaią po ranach namazuy thim fokiem/ zrownaią fie s ciałem. *FalZioł* I 54c, [*5]f, I 20b [2 r.], 109d, 140d, IV 4c (14); *GlabGad* A7v; *UstPraw* D4v; Drudzy mu powiedzieli/ iż kogoś chwołtáli. Gdy im blizny vkazał/ [*Cesarz*] bárzo fie lękali *RejZwierz* 20v, 30 [2 r.]; Są też czarni ci ludzie názbyt y nágo chodzą/ á máią blizny po cíele cechowane żelázem rospalonym *BielKron* 452v, 109 [2 r.], 234, 443v; *Cicatrix*, *Blyzná/ Dęga*. Szram Znamię gdzie była rana. *Mącz* 52d, 104d, 240c, 445c; *SienLek* 158 [5 r.], 180, Aaaa; *HistRzym* 130, 130v; *RejPos* 107; Ryczerz boiowy bárzo fnądnie między ftáremi bliznami nową ránę ścirpieć może. *RejZwierz* 153, 177v; gdy on grzechy náfze ná cíele śwym wniołł ná drzewo: ábychmy y my odftawfy od grzechow w ípráwiedliwóści żyli. Będąc bliznami iego vleczeni [*Cuius livore sanati estis Vulg 1.Petr 2/24*] *CzechRozm* 219v; *PapPan* H2v; fą choroby [...] które fą ták fuche/ że fkurze/ iákoby blizny przyniówfy/ áni wycięć/ áni fyę záfufzyc mogą *Oczko* 13v; Blizen twoich z *Thomafzem* tu nie widze [!] *SkarŻyw* 203a, 131, 572 [2 r.]; á iefczebym ták chćiał/ żeby tego olobá kto kwituie wypifána byłá/ [...] máli znak iáki ná twarzy/ ábo ná ręce/ ábo bliznę/ iáko nas żaki w *Padwi* tem kłztałtem (iáko wiefz) w *Metrykę* wpifuią. *GórnRozm* Lv; *Calep* 193a, 1120b; *LatHar* 271; *RybGęśli* B; *SkarKaz* 204a, 245b; *CiekPotrSzym* 3v.

Zwroty: »blizny gładzić, goić, spędzać, (wy)bielić, blizn bielenie« [*szyk zmienny*] (10): Zołć morzkiego *Niedzwiaodka*, blizny gładzi *FalZioł* IV 39c; Zołć *Bykowa* [...] zmieszana z zołcią kozłową/ [...] Takież rany y blizny goij. *FalZioł* IV 13b; Też *Serapinum* (z apteki) z ocztem winnym rozpułzczone: ípądza, blizny. *FalZioł* V 89, [*3]d, II 12d, V 89 [2 r.]; *SienLek* 131v, 158, Sv.

»blizny podjąć«: Bo to iest íprofna rzecz/ áby ci/ ktorzi blizny y rany podięli/ ktorzi fię w niebezpieczność śmierci dla oyczyzny wdáli/ niemieli godney męłtwá śwego y cnoty śwey zapłáty odnieść *ModrzBaz* 118v.

Wyrażenie: »przyrodzona blizna«: *Naeuus*, *Przirodzona blizná* álbo znamię ná cíele. *Mącz* 240c.

Zestawienia: *lek*. »białe blizny« (2): Człowiek ktoryby miał ná fkorze ciáła śwego guzy/ ábo lifzáie/ ábo białe blizny/ták iżby fie ná fkorze ciáła iego przymiot trádu okazał/ táki ma być przywiedzion przed káplaná *Aaroná* *BibRadz Lev* 13/2, *Lev* 14/56.

lek. »blizny czarne«: IZ blizny czarné ciáło ízpáca/ iáko ié wybielić możefz/ obácz *SienLek* 158.

Szeregi: »guzy, blizny, szramy«: Gdy zgodá zacne rozłóży fwe kramy/ Niecnotá by *Szot* guzy blizny ízramy. *RejZwierz* 228.

»guzy abo liszaje abo białe blizny« (2): *BibRadz Lev* 13/2, 14/56. Cf »białe blizny«.

»plagi i blizny«: Skárzył fie fyn *Boży*/ iż plagi y blizny ktore do niebá z sobą niołł/ odniołł od tych ktorzy go miłowác mieli. *PowodPr* 44.

»blizny i rany; rany i blizny« (3 : 2): ij każda blizna ij rana zafie fie otworzyła *OpecŻyw* 140; *FalZioł* IV 13b; *KrowObr* 144v; *SienLek* 158; *ModrzBaz* 118v. Cf »blizny gładzić«, »blizny podjąć«.

»(siniowizny i) dęgi albo blizny; blizny albo dęgi« (1 : 1): *Mqcz* 52d; vkazały fię potym ná čiele chorego/ łzkáráde siniowizny y dęgi álbo blizny/ ták iż fię wšyčy zdumieli *StryjKron* 350.

W przen (2) : *OpecŻyw* [170v]; Często piáftuymy ręce/ nogi/ y bok Páná náłzego/ gorącym fię fercem blizen tych iego dotykáiąc/ á one często pozdrawiáiąc. *SkarKaz* 209b.

a. *Skaza na oku, błonka, katarakta* (4) :

Zestawienie: lek. »blizna na oczu« (4): TEn Kámień ma mocz iż na oczu blizny czyni przezrzyfte/ to ieft traci ony blizny: iżby widzeniu nie przefzkadzały *FalZioł* IV 57a, 39a, 40d.

Przen (23) :

a) *Słabość, występek, grzech; niesława, hańba* (20) : *RejPs* 187v; *RejWiz* 116v; Pan Iezus Kriřtus [...] iż iuż omył s ciebie ony łprońe blizny twoie rozlicznych grzetwoich *RejPos* 210v, C4v, 210v; *SzarzRyt* C.

Frazy: »blizny się odnowiły (rozgnoiły, zgniły, skaziły, każą się)« = *występki odżyły* (6): Iuż oto rozgnoiły fie y skażone łą blizny duŕze moiey. *WróbŻołt* 37/6; á łnadz fie odnowiły y łtáre blizny złołci moich *RejPs* 57; *Leop Ps* 37/6; *KochPs* 55; *LatHar* 162 [2 r.].

Zwrot: »bliznę sobie przypalić, zagoić, zgładzić« [szyk zmienny] == *zgładzić grzechy* (3): Inurere infamiam alicui idem, Maculam sibi inurere, Nieodmytą bliznę łobie przypalić/ to yeft złey sławy dołtác. *Mqcz* 509a; *RejPos* 327; lecz żeš Oćiec/ moiey Duŕze: [...] Omyi zmázy/ rány zgoy/ zgładź blizny/ niech wády We mnie nie zołtáwuie/ wyłtępek łzkárády *GrabowSet* S4.

Wyrażenia: »blizny ran«: Blizny z nowu mych dawnych ran fye odnowiły/ Zátáionó plugáłtwá z nowu przyłtápiły *KochPs* 55.

»na sławie blizna«: Camillus on zacny mąż y Oćiec oyczyzny/ Ná łlawie niešmiertelney nie włzedł tey blizny. *KlonWor* 17.

Szeregi: »blizny i liszaje«: Ocierayże ty blizny y łtáre liřzáie/ Widziłř iż fie małz pułćić w nieznáioime kráye. *RejZwierc* [207].

»rany a blizny«: á będyełř vzdrowiony/ y wšytki rány twoie/ á thy łprońe á łzkáráde blizny nie znońnych grzechow twoich. *RejPos* 210v.

»siności i blizny« (2):finość iego łtárlá á ożywiłá wšytki finołci y wšytki blizny s ciáłá y z duŕze thwoiey *RejPos* 107, 327.

»znaki a blizny«: iż iáko łnieg będa zbielone ty znáki á ty blizny zaráżenia twego *RejPos* 214.

b) *Cierpienie, ból, ofiara* (4) : Rachel panu Boguporucza łwą žalołć [...] Aleć mnie tą łmętna blizna do łmierci fie nie žagoi *RejJóz* B7; tám dopirko poznáłř iáko oni niebiełcy prziiaciele twoi rádowáłci fie będa/ iáko cie miedzy łobą čcić á ważyć będa/ y iáko im będziełř vkázował blizny cnoty á łtałoci łwoiey *RejZwierc* 178.

Zwroty: »otwarzać blizny« = *odnawiać cierpienia*: ten wáłř wiěřłř łpiérány/ otwarza blizny łwieże/ y poruřza rány *GosłCast* 41.

»zagoić bliznę« = *złagodzić cierpienie*: Oto ią žagoię im bliznę y vzdrowię/ á vleczę ie [*Ecce, ego obducam eis cicatricem et sanitatem et curabo eos*] *Leop Ier* 33/6.

Synonimy: dęga, pręga, szram, znak, znamię.

BZ